SPICILEGII BIBLIOGRAPHICI

SPECIMEN PRIMUM

EXHIBENS

EX

BIBLIOTHECA REGIA HAVNIENSI

SUPPLEMENTUM ANNALIUM

MAITAIRIANORUM

ET QVIDEM

PRIMITIARUM ARTIS

TYPOGRAPHICÆ

DECADES DUAS

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

PRO STIPENDIO QVADRÆ REGIÆ

CONCINNAVIT

ERASMUS NYERUP

Coll. Med. Alumnus.

HAVNIÆ 1782.

SUMTIBUS CHRIST. GOTTL. PROFTII.

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO
ATQVE
EXCELLENTISSIMO HEROI
DOMINO
JOACHIMO GOTSCHE
COMITI DE MOLTKE
TOPARCHÆ
IN EINSIDELSBORG ET KIÖRUP
ORDINIS DANEBROGICI
EQVITI AURATO
S. R. M. A CONSILIIS INTIMIS
CUBICULARIORUM REGIORUM
PRÆFECTO
IN COLLEGIO STATUS SANCTIORI
ADMINISTRO
BIBLIOTHECÆ REGIÆ
PRÆSIDI

Digitized by Google

STUDIORUM HOCCE

TENUE SPECIMEN

SUMMA VENERATIONE

D. D. D.

TANTI NOMINIS

CULTOR DEVOTISSIMUS

AUCTOR.

PRÆFATIO.

Regiam, qvæ Hafniæ eſt, Bibliothecam librorum, optimæ notæ, tam impreſſorum qvam ineditorum, in omni fere lingvarum genere uberrima ſegete eſſe inſtructam, dignamqve, qvæ celebratisſi-

mis Europæ Bibliothecis annumeretur, Eruditorum apud nos cuiqve ſatis notum eſt. Noſtris præſertim diebus læta & vere Regia capit incrementa ſub auſpiciis *Excellentisſimi & Illuſtrisſimi Domini* JOACHIMI GOTSCHE *Comitis de* MOLTKE, qvi præter permulta illa & gravia, qvæ in patriæ & ſtatus politici emolumentum ſuſtinet, munia, præſidium qvoqve regiæ ſuſcepit Bibliothecæ, haud infra ſuam dignitatem ratus Muſas hasce regias ſuis proſeqvi ſtudiis. — Nec ſatis eſt Bibliothecam inſtaurari, exornari, augeri; in ordi-

ordinem qvoqve pulcherrimum cuncta diſponuntur vigili opera doctaqve cura, qvam indies in id impendunt Protobibliothecarius ERICHSEN, Conſiliarius Conferentiæ &c. & Subbibliothecarius BROAGER, Archivarius & Conſiliarius Cameræ.

Cum vero circumſcripta admodum & jejuna ſint ea, qvæ de hujus Bibliothecæ Cimeliis referunt rei litterariæ ſcriptores v. c. JUGLERUS in Bibliotheca hiſtoriæ litterariæ Struviana pag. 364. putavi me haud ingratum facturum harum

rerum peritis & ſtudioſis, cum mihi contigerit provincia, qva nulla exoptatior, in iſta Bibliotheca, ſumma librorum rarisſimorum copia inſtructisſima, eſſe a manu, ſi ex affluenti hac copia qvædam ſeligerem, publiciqve juris in rei litteriæ uſum facerem.

Decreveram qvidem a libris, ſua ſe raritate commendantibus, initium facere: verum enim vero de iſtiusmodi libris non unum eſt Eruditorum judicium, qvi enim uni qvovis pretio carior eſt, alteri haud

raro

raro vileſcit. Hinc ſummorum in hoc ſtudio Virorum Meuselii, von Murrii, Denisii, Zapfii, de Burii exemplis & inſtitutionibus incitatus & edoctus primæva artis typographicæ monumenta, de qvorum pretio inter doctos lis eſt diſceptata, potisſimum perluſtranda elegi. Omnia vero & ſingula, qvibus Bibliotheca ſuperbit, prima Impreſſa ſi deſcribere vellem, ſæpe neceſſe eſſet, bibliographos & autores hiſtoriæ litterariæ ad tædium usqve lectoris citando, cramben bis & ſæpius coctam recoqvere: qvapropter rei lit-

terariæ me melius cnnſulturum duxi, tales tantummodo recenſendo libros, qvi in magnæ molis opere, *Annales Typographici* dicto, ſummo ſtudio & labore a Cl. Maittairio compoſito, non inveniuntur.

INDEX

INDEX LIBRORUM,

QVI RECENSENTUR.

ANNI 1473.

Phiſonomia Regia . . . . Pag. 1

1474.

Diæta Salutis 4
Ludolphus de vita Chriſti . . 6
Thomas Aqvinas in Jobum . . 13

1475.

Biblia Latina . . . 15

1477.

Lumen Animæ . . . 109
Flores utriusqve Juris . . . 115
Petri Suchem Itinerarium . . 118

1481.

Petri Lombardi Liber Sententiarum . 63
Jacobi de Voragine Legendæ Sanctorum . 124

Digitized by Google

Index Librorum.

1482.

Calendarium Johannis de monte Regio - 17
Henrici de Piro Comment. in IV libros Inſtitut. 126

1483.

Tractat van Scaecſpiil - - 127

1485.

Elucidarius - - - 20

1486.

Dat Jutiſche Lowbock - - 136

1487.

Bernhardi de Parentinis Elucidarius Miſſæ - 65

1488.

Hiſtoria ſeptem Sapientum Romæ - 21

1492.

Boethius de diſciplina Scholarium - 22
Nobiliario perfetamente - - 23
Belyals Klage over Jeſum - - 75

1495.

Aqvila Leonardi Aretini - - 80

1496.

Synonima Britonis - - - 82
Innocentius III. de contemtu mundi - 145

1497.

Index Librorum.

1497.

Chirurgia 26

1498.

Summa Johannis 27
Ant. Mancinelli Carmina . . 146

1500.

Beſſarion contra Turcos . . 96

LIBRI SINE NOTA ANNI EDITI.

Gloſſæ Salomonis . . Pag. 30
Vincentii Bellovacenſis Opuſcula . 39
Vocabularium Latino-Græcum . 44
Saxolus Pratenſis 47
Leonis Papæ Sermones . . 49
Euſebii Præparatio Evangelica . 51
Geſta Romanorum 53
Dialogus Salomonis & Marcolfi . 54
Auguſtini Libri XV. de Trinitate . 55
Jacobi de Theramo Lis Chriſti & Belial . 71
Opuſcula Johannis de Garlandria . 86
Johannes Gerſon ſuper Magnificat. . 104
Synonyma Stephani Fliſci . . 106
Spegel der mynſchliken Behaltniſſe . . 147

De

Index Librorum.

De denſche Kroneke - - - -	160
Adrianus de remediis utriusqvæ Fortunæ -	168
Antidotarium Animæ - - -	171
Bartholomæi Montagnanæ Conſilia -	172
Opuſculum de laudibus Mariæ Virginis -	179
Speculum Sacerdotum - -	182
De ritu & moribus Indorum -	185
Hiſtoria Griſeldis - - -	187
Catholicon Johannis de Janua -	188
Epiſtolæ Auguſtini - - - -	191

Digitized by Google

1473.

I. Phisonomia Regia. Fol.

Opus, pauciſſimis cognitum Bibliographis, impreſſum eſt characteribus mediæ magnitudinis Gothicis valde abbreviatis in charta candida non admodum craſſa. Conſtat foliis 38. Qvævis pagina habet columnas duas & lineas 37. Literæ nullæ initiales v. capitales, niſi qvas invenuſto rubro colore adpinxit miniculator ſ. illuminator initio librorum & capitum. Deſtituitur ſignatura, cuſtode, & ciphris numerum foliorum indicantibus. Loco puncti ſuper literam *i* conſpicitur lineola transverſa. Signa diſtinctionis adhibet ab initio libri punctum, & procedente opere etiam comma, qvod exprimitur lineola transverſa longa aream lineæ ſupra infraqve excedente. :—

Juglerus in Bibliotheca hiſtor. litterar. Tom. I. pag. 488 inter libros rariſſimos & ſub incunabula typographiæ editos in Bibliotheca Regia Hanoverana noſtrum nominat tali addito encomio: «Phiſonomia Regia, liber *Martisburgi* a. 1473 luci expoſitus, at cognitus

pauciſſimis". — Apud *Maittairium* mira eſt confuſio: exſtat enim in Append. Alphab. ad Annalium Typogr. Tom. V. pag. 498 *Lapidarius Ariſtotelis; in Ccvitate Merſſborg.* 1473 *& ibid. pag.* 545 *Phiſionomia; Lapidarius Ariſtotelis; et alia quadam.* 4to *Marpurgi* 1473. Sed non tales duo aut plures diverſi dantur libri, eſt vero unus idemqve liber, qvi nec excuſus eſt Marpurgi nec in forma, ut ajunt, 4ta, nec intelligo, qvo factum ſit, ut in *Bibliotheca Daneſchioldiana* pag. 129 etiam relatus ſit inter libros in Qvarto.

Opus ſic incipit: *attendite a falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium — qvod autem Phiſonomia neceſſitatem hominum moribus non imponat* probatur ex ALBERTO MAGNO allegando decantatam iſtam de figura & phyſiognomia Socratis narrationem: loco Socratis vero male aut autor aut typotheta ſubſtituit *Ypocratem. Sequentes philoſophos Ariſtotelem, Avicennam, Conſtantinum, Albertum, Phylomonem, Loxum, Palomonem. Meliora que in ſcriptis eorum reperimus ſub brevitate huic operi apponemus.* Aliis locis citantur *Plato* & *Raſi.* In folii ſecundi

cundi columna altera paginæ prioris habet ſeq. *Primo qvorundam precioſorum lapidum nomina, qvi naturam ad unum inclinatam trahunt in contrarium exponemus in dei honorem omnipotentis & gloriam ac perpetuam memoriam virtuoſi wencezlay ſecundi regis bohemorum principis glorioſisſimi. In ipſius enim laudem honorem ac perpetuam memoriam hic liber extitit compilatus.* Nomina lapidum, de qvorum agit virtute, ſimul vertuntur chaldaice, arabice & græce; verbi cauſa: *Sereaſter A Caldeis Nundiſtus ab arabis Qvirinus a latinis Fantaſtron a grecis dicitur. Hic lapis aliqvando invenitur in nido uppupe. Eſt enim uppupa avis multum preſtigioſa ut teſtantur augures. Hic ſi ponatur ſuper pectus dormientis ut qveratur ab eo, reſpondet dormiens ad qvælibet interrogata, & valde movet fantaſias, facit homines ſubtiles & ſtudioſos & maxime in occultis.* Et ſic inepte in reliqvis. In folii vero ultimi paginæ averſæ columna ſiniſtra. *Divina igitur annuente gracia multa inqviſicione habita ex pluribus libris philoſophorum hunc libellum qvi phiſonomia regia intitulatur colle-*

 gimus

gimus in perpetuam memoriam excellentiſſimi principis domini wenceʒlay ſecundi regis bohemorum, ut bonos noſcat & ſe ipſis ſociare valeat & fugere conſorcia impiorum. (a) *Explicit liber de phiſonomia.* Spatiolo parvo interjecto: *Liber enim dividitur in tres partes In prima parte traditur videlicet Lapidarius Ariſtotelis de novo a greco translatus cum omnibus aliis lapidariis & eorum dictis in unoqvoqve lapide — Secundo qvomodo virtutes precioſorum lapidum augmentantur. — Tercia pars eſt de ipſamet phiſonomia.* Liber clauditur ſeqventi ſubſcriptione: *Anno Domini Milleſimo qvadringenteſimo ſeptuageſimo tercio in vigilia XI milium virginum completum eſt preſens opus In Civitate Merſʒborg.*

1474.
II. DIÆTA SALUTIS. Fol.

T*abula ſuper dieta ſalutis & capitula diete ſalutis* occupant folia ſeptem: deinde liber ipſe·

(a) Conf. LAVATERI Phyſiognomiſche Fragmente 1ſte Tom. S. 156 & ſeq. de utilitate phyſiognomicæ ſcientiæ.

Digitized by Google

ſe ſic incipit. *Subjectus tractatus qui diete ſalutis vocabulo cenſetur multas materias de viciis de virtutibus pceptisqve & dois ad ſermoes pplares dirigibiles ſatisqve apte teporibus ani applicabiles coplectitur. Neo aute verborum ſimplicitate in ſerie meorati tctatus offedatur, ſed revera ſciat ea roe hoc actu foe qtenus ex eo dini verbi ſemiator facilius ruſtica iſtruat cocione.* (b)

Abſolvitur tractatus foliis 62, characteribus parvis gothicis, copioſisſime, ut ex inſcriptione transſcripta patet, abbreviatis, absqve cuſtode & numero foliorum vel paginarum; habet ſignaturas indicatas literis alphabeti minoribus, & ex ſignis diſtinctionis tantum punctum. Numerus qvaternarius refert figuram numeri octonarii dimidiati,

A 3 nume-

(b) Defectui litterarum ſupplendæ inſervit lineola verbis ſuperinjecta; compendia vero talia ſcripturæ et notas antiqvitatis noſter præſens, qvod dolendum eſt, exprimere non valet Typographus.

numerusqve qvinqvenarius habet figuram fere ſeptenari moderni. Literæ capitales deſunt; nec in noſtro exemplari manu miniculatoris ſunt adpictæ: interdum in ſpatio iſto majori literæ capitali vacuo relicto impreſſa eſt litera parva indicans rubricatori, forte ignoranti, qvam adpingere deberet. — In fine leguntur ſeq.

Explicit liber qui nuncupatur dyeta ſalutis, in quo habentur ſermones applicabiles per totu anu de criminibus & viciis hominu una cu collacoibus pulcerrimis Impreſſiqve ſut hy ſermones Colonie per me magiſtrum Ihanem Colhoff *Anno Dni* 1474. LAUS DEO.

1474.

III. Ludolphus de vita Christi. Fol.

Ludolphus v. Leutolphus in Saxonia ſeculo XIII natus, primo ordinis Dominicani ab anno 1300 per 26 vel plures annos, deinde vero Carthuſienſis Argentinæ monachus & Prior erat: ſcriptor ſupra ſeculi ſui morem elegans

gans audit apud Fabricium Bibliotheca med. & inf. Latin. Operis hujus *de Vita Chriſti* qvadraginta fere, exceptis verſionibus, editiones numerat Freytagius in Analectis litter. pag. 545, in qvibus noſtra eſt longe rariſſima, qvare oculis Bibliographorum vel maximorum ſeſe ſubduxit. —

Impreſſum eſt in charta ſatis candida nec admodum firma characteribus minutioribus gothicis crebris abbreviationibus, columnis duabus & lineis 56 in qvavis pagina. Nullus titulus; nulli cuſtodes ſive voces paginæ ſeqventis indices; nullæ diſtinctiones minores; nullis paginæ numeris neqve chartarum qvaterniones literis Alphabeti, qvas ſignaturas vocant, diſtingvuntur, caret etiam literis initialibus capitum, qvæ in prioribus 9 foliis penicillo adpictæ ſunt. — Opus diſtribuitur in partes duas. Primum folium ſine omni omnino inſcriptione aut titulo his incipit verbis: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere* &c. qvibus verbis Ludolphus inchoavit *prologum in meditationes Vite Jeſu Chriſti* — ut habet

 editio

editio Noribergenſis anni 1478. (c) Poſt prologum tria occupantem folia: *Incipit liber de vita Jeſu Chriſti in Evangelio tradita, de divina & eterna Chriſti generacione.* Pars prima concluditur capite 92, qvod agit *de fermento cavendo & ceco Bethſaide illuminato:* in ultima vero orationis linea (preces enim unicuiqve capiti adjecit autor) expreſſum legitur nomen Typographi NICOLAUS GOTZ; deinde poſt ſpatiolum lemma ejus, cum qvadam variatione idem, qvod affert *Maittaire* Annal. Typographicorum Tom. I. edit. II. pag. 339 *Spem meamqve ſolam ponam in te virginis Marie matris graciam.* & infra. *Impreſſumqve ſolempne opus perfectiſſime Domini vitam dico correctam.* NICOLAUS GOTZ *de* SCHLETZSTAT. *Id qvod ad ejus primam ſpectat.* In ejusdem folii pagina ſeqventi Regiſtrum in Evangelia totius anni, etiam qvæ

(c) Hujus editionis exemplum ſplendidum in charta craſſiori folio regali impreſſum etiam aſſervat Bibliotheca Regia: copioſius vero deſcribitur hæc editio in Celeb. *Denis* Merkwürdigkeiten der Garelliſchen Bibliothek S. 74.

qvæ in poſteriori qværantur parte, ita incipit: *Proceſſus hujus precioſisſimi operis Domini noſtri Jeſu Chriſti hic ſecundum textum beati Mathei evangeliſte hic & id qvod Matheus ſufficienter non ſcribat Autor ex aliis evangeliſtis ſanctis Johanne Luca marco complevit juxta concluſionem ſanctorum ſcribentium ſcilicit ambroſii iheronomi auguſtini gregorii bede & aliorum plurimorum ſanctorum virorum — ut in clare videtur.* (d) Poſt regiſtrum, qvod duo folia & dimidium complet, ſeqvitur: *De confeſſione vere fidei, qvam Petrus fecit pro omnibus — Capitulum primum. Prima pars libri hujus qve precedit nullam de paſſione mencionem expreſſe facit ſecunda vero pars qve hic ſeqvitur freqventer de paſſione facit mencionem & tandem* (e) *totam continet paſſionem & eorum qve ultra ſunt ſeriem.* Secunda pars conſtat capitulis 89, qvorum ultimum eſt *Con-*

(d) Sine dubio legendum: *ut intuenti clare videtur.*

(e) Hæc vox non reperitur in ſupra laudata editione Noriberg.

cluſio libri & ſignatio. (f) In fine vero leguntur hæc: *Gracias deo trino altiſſimo. Qve vitam Criſti Iheſu ejus filio. Hic in ſca colonia termino Phillippi Iacobiqve profeſto* 1474 *Iheſu incarnacionis anno.* Super vero hæc ultima verba extat Inſigne Tygographi, ſcutum cantheriatum cum tribus conchis appellat *Maittairius* Annal. typogr. Tom. I. edit. II. pag. 339 cum hac inſcriptione: *Sola ſpes mea in te virginis gratia* (g) & infra NICOLAUS GOTZ *de* SCHLETZSTAT. (h) Deinde in paginis qvinqve idem Regiſtrum in Evangelia per totum annum, qvod jam parti primæ adhærere indicavi: ne qvis vero credat eadem omnino

nino

(f) Edit. Norib. addit. vocem *ejus*; vocabulum autem præcedens, qvod ea, qvam tractamus, editio expreſſum habet *ſignaco* lineola ſuperimpoſita, Noribergenſis vero eodem modo *ſignato*, *Freytagius* in Analectis loco cit. ut arbitror, male legit *ſignificatio*.

(g) Dimidia pars hujus vocis excidit.

(h) Hunc *Schoepflinus* enumerando typographos Alſatiæ extra Argentoratum vocat *de Seltzſtat.* Vindiciæ Typograph. pag. 117.

nino eſſe folia a Bibliopego vel alia ratione transpoſita vetat hoc, qvod prima vice in folii pagina citeriori, altera vero in anteriori initium cepit impreſſio.

Editionem hanc, cujus jam qvalemcunqve dedi notitiam, fruſtra qværis apud *Maittairium*, qvi annal. Tom. V. pag 35 ſub nomine Ludolphi nullam habet ante Noribergenſem ſæpius laudatam anni 1478. Sed, aut mire fallor, aut noſtra editio in annal. Tom. cit. pag. 195 (conf. Tom. I. edit. 2. pag. 339) latet ſub autore Radulpho: *Radulphus de vita Chriſti in Evangelio tradita per Gotz. Coloniæ* 1474. Radulphus vero hic *de vita Chriſti* eſt autor mere imaginarius & nullus alius, qvam Ludolphus de Saxonia, qvem præter Leutolphum *Fabricius* Bibliotheca med. & inf. Latin. refert etiam corruptius nominari Landulphum, unde forſan (conjiciendo enim eſt locus) fluxit maxime corrupte Radulphus.

De

De Bure in Catal. Gaignat pag 38, noſtram attulit editionem, qvam etiam cognoviſſe videtur *Meerman* Origin. Typograph. pag. 254 not.dx. Subſcriptionem, qvam *De Bure* habet, & ego ſupra transſcripſi, nullum præbere ſenſum qveritur *Denis*, minusqve accurate deſcriptam opinatur (i) Qvid vero, ſi ita diſtingvamus: (ſigna enim diſtinctionis punctaqve locis ſæpe falſisſimis appoſita eſſe, ex toto conſpicuum eſt opere) *Gratias Deo trino altiſſimoqve; vitam Chriſti Ieſu ejus filii* (k) *hic in ſancta Colonia termino, Philippi Iacobiqve profeſto,* 1474 *Ieſu incarnationis anno.*

Aliam hujus operis editionem eodem 1474 anno *Argentinæ* adornatam laudat *De Bure* Bibliographie vol. Theol. pag. 121. contra qvam vero *Denis* l. cit. qvædam non parvi momenti movit dubia, qvibus addi poteſt hoc: omnino vero eſſe abſimile annum editionis ſubſcriptum eadem typorum figura ex-

(i) Merkwürdigkeiten, pag. 75.

(k) *filio* ut per ſe patet, eſt error typothetæ.

exſculptum fuiſſe in editione Du Buriana, qva in noſtra expreſſum conſpicio. conf. *Meermanni* Origenes loc. cit. — Cum vero nota ſeptenaria ita figurata ſit, ut cum pentade confundi poſſit, in hac ſubſcriptione annum 1454 ſeſe deprehendiſſe, falſisſime exiſtimarunt nonnulli.

1474.

IV. Thomas Aqvinas in Jobum Fol.

Charta eſt craſſa; literæ minutiores gothicæ cum compendiis bene multis, ad qvæ exprimenda ſuperimpoſitæ literis lineolæ; absqve cuſtode, ſignatura, ciphris & diphtongis; habetur punctum & nulla alia interpunctio; literæ capitales modo cæruleo modo rubro adpictæ ſunt colore, prima Prologi litera inſuper deaurata.

Antecedit Regiſtrum in foliis qvatuor, deinde *Poſtilla fratris thome de aqvino in Job feliciter incipit.* In prologo leguntur hæc: *Fuerunt autem aliqvi, qvi dicerent, qvod iſte*

Job

Job non fuit aliqvid in rerum natura, ſed qvod ſit qvædam parabola confiƈta, & eſſet qvoddam Thema ad providentiæ diſputationem &c. Hanc vero rejicit autor ſententiam allegans EZECHIEL XIV. & JACOB V. ubi de Jobo ut homine in rerum natura loqvuntur S. Scriptores. In fine ſeq. *Explicit poſtilla in job fratris thome de aquino Anno* 1474. *per diſcretum Conradum ſyner de Gerhuſen artis impreſſoriæ magiſtrum.*

Locus impreſſionis, qvi non nominatur, ſine dubio eſt ESLINGA; ibi enim CONRADUM ſeqventi anno libros impreſſiſſe apud MAITTAIRIUM invenio, cui vero ut & FABRICIO ignota fuit hæc, qvam manibus tracto, hujus operis editio. Deſcripſit copioſius noſtram editionem M. *Reuſſ* Beſchreibung merkwürdiger Bücher aus der Univerſitets Bibliotheck zu Tübingen pag. 43; & illam citat *Denis* Bücherkunde Tom. I. pag. 118.

1475.

1475.

V. Biblia Latina. Fol.

In fine operis poſt Apocalypſin Johannis annus locusqve impreſſionis & nomina artificum, qvi editionem procurarunt, literis rubris expreſſa leguntur, ſcilicet: *Hoc opus Biblie effigiatum eſt i nureñberga oppido germanie celebratiſſimo juſſu Andree Friſner Bunſidelenſis artium liberalium magiſtri! & Joannis Senſenſchmit civis pfati oppidi, atiſimꝛ preſſorieqve, magiſtri, ſociorum, ſuis ſignis anotatis. Anno ab incarnatione domini M. CCCCLXXV. qvinto idus Decembris.*

Appoſuere artifices ſigna ſua typographica ligno inciſa & rubro etiam colore diſtincta, *Senſenſchmit* ſcutum cum duabus falcibus, *Friſner* ſimiliter ſcutum cum pelicano.

Bibliorum hocce opus excuſum eſt in folio, ut ajunt, regali, charta firma candida & optimæ notæ, literis gothicis non admodum

dum abbreviatis, abſqve cuſtode, ſignatura, & numero foliorum: copioſe & accurate deſcribitur in Cel. *Panzeri* Geſchichte der Nürnbergiſchen Ausgaben der Bibel. S. 23 & ſeq. Qvamvis characteres, qvos ille affert, alias perfecte noſtro qvadrare exemplari conferendo invenirem; primi tamen folii argumenta confuſe ſatis enumerat l. cit. pag. 38 & 39, Epiſtola enim Johannis Andreæ Epiſcopi Alerienſis ad Paulum ſecundum Venetum Pontificem maximum finitur in medio fere columnæ alteræ paginæ primæ: ſtatim ſeqvitur Tabula & ordo librorum Biblicorum; tabula hæc vel Regiſtrum concluditur folii ejusdem paginæ averſæ columna prima: columna vero ſecunda hujus paginæ averſæ continet Epiſtolam Matthiæ Palmerii ad eundem Papam.

Interpretationes nominum hebraicorum foliis 28 expreſſæ in noſtro exemplari ligatæ ſunt ſtatim poſt Ariſteam ante libros Biblicos: ordo hic, qvi in codice *Panzeri* non obtinet, eſt contra mentem typographi vel editoris,

in

in fine enim tabulæ v. Regiſtri, qvod ordinem indicat librorum, poſt Apocalypſin nominatam determinatur: *Extremo loco ſut interpretationes verboru ſecudum Hieronymum.*

Panzerus tria tantum hujus editionis exſtare ſciebat exemplaria; Bibliotheca igitur Regia merito gloriari poteſt ſuo exemplari ſplendido & optime conſervato, qvod ita eſt qvartum hucusqve notum editionis hujus, qvæ Maittairio, Le Long, &, qvod magis eſt, Lorckio noſtro ignota permanſerat.

1482.

VI. Calendarium Johannis de Monte Regio. Qvarto.

Conſtat foliis 25 præter duo folia, in qvibus ſunt figuræ 4 æri inſculptæ: prima harum inſcribitur: *Inſtrumentum horarum inæqualium*, ſecunda: *Inſtrumentum veri motus lunæ*, tertia: *Qvadrans horologii horizontis*, qvarta deniqve exhibet: *Qvadratum horologium generale.* Opuſculum nec in fronte

nec in calce titulum habet: (forſan vero folium primum, in qvo exſtabat titulus, a noſtro abeſt exemplari) impreſſum eſt literis gothicis parvis absqve ſignatura, cuſtode, & numeris paginarum; exhibet literas initiales capitum florulentas, qvarum autor habetur Ratdolt a Maittairio; hunc vero Ratdolto honorem detraxit *Denis* Bücherkunde 1ſter Theil S. 137.

Primum folium literis rubris excuſam habet hanc inſcriptionem: *In laudem operis hujus præclari a Johanne de monte regio editi germanorum decore & noſtræ ætatis Aſtronogermanorum principe Jacobi Sentini Ricinenſis carmina*, ex qvibus ſeqq. huc adponam.

Hoc germanus opus Regio de monte Johannes
Compoſuit: patriæ nomen honosqve ſuæ:
Qvi fuit & Rhetor ſummus, qvi ſolus & alta
Aſtrorum doctor verus in arte fuit:
Qvi fuit & vates celebris, cui ſemper abunde
Et Latia elloqvium Grajaqve lingva dedit.
Notus in Italia eſt, & qva regione potentes
Mergit eqvos Phoebus, naſcitur unde ſimul.

Statim

Statim infra rubris iterum literis:

C. JOHANNES LUCILIUS SANTRITER *Helbronnenſis* (l) *Lectori S.*

Cui dedit ingenium divina potentia; & artes
Qui bene dædalias ſolus in orbe tenet:
Hoc Auguſtenſis Ratdolt germanus Erhardus
Diſpoſitis ſignis undiqve preſſit opus.
Vivat ut hic ſemper volventes fata ſorores,
Nam prodeſt multis, Lector amice roga.

Anno S. 1482. *Idus* 5 *Auguſti. Venetiis.*

Editionem anni ſeqventis 1483. id Sept. habet *Maittairius* cum iisdem verſibus Santriteri Annal. typogr. tom. 1. edit. nova ad illum annum, & *Zapf* annal. typogr. Auguſtan. pag. 100. vid. etiam Supplementum Zapſianum in Liter. Muſeum 2ter Band pag. 272.

 1485.

(l) Notitia ubcrior de *J. L. Santritero* hauriri poteſt ex *Maitairio* Annal. typogr. tom. 1. edit. nova pag. 408.

1485.

VII. Elucidarius. Qvarto.

Opuſculum hoc foliis 39. in forma 4ta conſtans ſine ullo titulo & inſcriptione ſic incipit: Dit bok het Lucidarius. Dat ſprikt to dude ſo vele alſe ein vorluchter. Caret reclamantibus, ſignaturis & numero paginarum. Literæ initiales variis coloribus ſunt obductæ: habet figuras rudes ligno inciſas & coloratas. In fine legitur: ghedrukket in der keiſerliken ſtat Lubek va Matheus Brandis. anno dni. 1485.

Elucidarii editionem tantum unam habet Maittaire ſc. anni 1475. Noribergenſem. *Zapfius* in Annalibus Typographiæ Auguſtanæ addit duas annorum 1484 & 91, ambas Auguſtæ Vindilicorum per *Schönſpergerum* impreſſas. Alia ſine a. & loco citatur in *Schilteri* Theſauro Antiqvitatum Theuton. pag. 40.

1488.

1488.

VIII. Historia Septem Sapientum Romæ. Qvarto.

Hier boghint de hiſtorie van den VII viiſen mannen van rome. Characteribus invenuſtis optime qvadrant figuræ rudi Minerva ligno inciſæ, qvibus etiam craſſi admodum colores obducti. Liber clauditur hac ſubſcriptione. Deſſe buck is gheprentet in det ſtat van Antwerpen by my Niclaes de leeu. In denne jare MCCCCLXXXVIII. Den XIſten dach in April.

Hujus nominis Typographum nullum agnoſcit *Maittairius*, qvi inter typographos Antverpienſes ſeculi XV. qvendam recenſet nomine *Girardum Leeu*, nullum vero *Nicolaum.* Operis vero noſtri folii poſtremi pagina averſa conſpiciendum præbet inſigne typographicum prorſus conveniens cum illo, qvod invenitur in *Gerardi Leeu* edit. *Dialogorum*

rum Creaturarum Antverpienſi anni 1486, qvam offert Bibliotheca Regia.

Libri noſtri editiones duas anni 1490, exhibet *Maittairius*, unam Genuæ lingva gallica, alteram Lubecæ latina: *Zapfius* vero duas germanice annorum 1478 & 80. vid. Ejus Annal. typogr. Auguſt. ad hos annos.

1492.

IX. Boethius de disciplina Scholarium. Qvarto.

De ſcripto hoc ſpurio nomen Manl. Torqv. Boethii falſo ſibi vindicante - de ejus autore ignoto, de ſtilo ab omni veteris eloqventiæ umbra alieniſſimo & barbaro, de commentatore Anonymo &c. copioſe agitur in *Freytagii* Adparatu Litterario tomo 1. pag. 250.

Exſcriptum eſt opuſculum charaſtere litterarum gothico cum abbreviaturis freqventibus absqve cuſtode & numero paginarum, habet

bet vero ſignaturas. Clauditur hac formula, *Finitur Boetius de diſciplina ſcholarium cum comenco* (to) *fideliter nec no diligenter in oppido Davetrienſi Impreſſus per me Jacobum de breda Anno a nativitate dni* 1492. *alta parificacois.*

Eſt editio apud *Maittairium* non obvia: Colonienſem anni 1489. ſimiliter *Maittairio* ignotam recenſet ſupra laudatus *Freytagius* loco cit.

1492.

X. Nobiliario perfetamente.

Folio.

Poſſidet Bibliotheca Regia ingentem theſaurum librorum Hiſpanicorum, præſertim ſeculo proxime elapſo editorum, qvorum magna pars ex Bibliothecis *Ulfeldiorum* & *Frankenauiorum* in Regiam pervenere. Inter hos libros hiſce in regionibus rariſſimos præſentem in-

inveni ſeculo inventionis typographiæ impreſſum, rariſſimis ſane rariorem.

Titulus in folio habetur ſeparato: *Libro intitulado nobiliario perfetamente copylado & ordinado por el onrrado cavallero Ferantd Mezia veynte qvatro de Jahen.* Ante opus ipſum prologus cum hac inſcriptione minio expreſſa: *Aqvi comiença el prologo del libro de la nobleza. Intitulado & llamado nobiliario vero fecho & ordenado & copilado por el onrrado cavallero ferratd mexia veynte qvatro de Jahe endereçado al muy alto muy eſclareçido & muy noble el rrey don Ferrnando de Caſtilla de Aragon & de çeçilia nueſtro ſenor fijo del muy alto & muy eſclareçido do Johan Rrey da Arago & ujeto del muy noble & glorioſo ſenor el ſenor rrey do Ferrnando Rrey de Aragon.*

Effiguratus eſt liber forma characterum gothica, literis capitalibus florulentis; cum ſignatura foliorum, ſed absqve cuſtode & ciphris in parte ſuperiori foliorum; conſtat libris tribus

bus & terminatur hac ſubſcriptione: *Acaboſe la preſente obra ſabado XXX de Junio ano de la incarnaçion: de milly CCCCXCII.*(1492.) *anos. En la muy noble y lleal çibdad de ſevjlla impreſſa por llos onrrados varones maeſtros Pedro brun. Iva gentil. fiel & vera verdadera mente corregida.*

Ambo hi typographi *Maittairio* fuere ignoti, liberqve ipſe ignotus; de eo vero hanc relationem præbet *Nicolai Antonii* Bibliotheca Hiſpana vetus tom. II. pag. 220. „Ferdinandus Mexia, urbis giennenſis in Boe„tica decurio, (m) eſt autor cujusdam operis „genealogici, qvod vocavit *Nobiliario vero*, „Hiſpali editum 1492. fol. apud *Petrum* „*Brun* (n) & *Johannem Gentilem*. Unde mul„ta de nobilium conditione ſtatuqve & mune„neribus, ac nobilitatis originibus armorumqve „& inſignium geſtamine & uſu juxta mores „noſtros hauriri poſſunt.“

 1497.

(m) In titulo libri allato indigitatur ſine dubio hoc verbis his *veynte qvatro de Jaben*.

(n) In iſto, qvod manibus verſo, exemplari lego *Brun*.

1497.

XI. Chirurgia. Fol.

Plenus hujus operis titulus eſt: Das Buch der *Chirurgia* Hantwirchung der wundartzny von Hyeroimo Bruſchwig. Inſtructum eſt figuris ligno inciſis, & tali concluditur fine: durch Johanem Grüninger getruckt un vollendet zu ſtrasburg uff dinſtag nach ſant Peter unnd pauls tag. anno dni 1497.

Liber, *Maittairio* (o) plurimisqve ignotus bibliographis, inter reliqva a *Gruningero* (p) procurata opera enumeratur a *P. Marchand* Dictionaire Hiſtoriqve pag, 289. In exemplari qvidem ſuo Marchandus legit getruckt 1397, numero trino pro qvaternario per errorem typothetæ poſito: illius tamen exem-

(o) In libris in Germania excuſis *Maittairii* copiam & ſolitam *ακϱιβειαν* deſiderant Germani, & qvidem jure meritoqve.

(p) De impigro typographo *Gruningero* plura habet *Schoepflinus* Vindic. typogr. pag. 105.

exemplar cum noſtro ejusdem eſſe editionis evincit *Meuſels* hiſtoriſche Litteratur für 1781. pag. 155.

1498.

XII. Summa Johannis. Fol.

Titulus libri hujus in folii primi parte anteriore legitur *Summa Johannis Tho dude;* folii pagina averſa ligno inciſa repræſentat Imperatorem Romano-Germanicum in ſolio ſedentem ſceptro, globulo regiminis & aqvila inſignem cum tribus electoribus a dextra & qvatuor a ſiniſtra, deinde in foliis ſeptem ſeqvitur: De tafel un dat regiſter ouer dat bok genomet Suma iohanis dar man inne vint wor aff dyt boek leret na ordenige des a b c. Poſt tabulam prologus his incipit verbis: Hir heuet ſyk an de vorrede deſſes bokes genomet Summa Johanis welker de erwerdige vader leſemeſter Johanes va vriborch ydiker ordes. to latine gemaket un uth de hillige decretboke getoge hefft. Un van latine in dat dudeſche gemaket

maket dorch eine hochgelerde doctore gehete Broder Bartolt del sulve prediker ordes of menige stede nomet un allegeret i de geistlike un wertlike rechte alse me hir na vit.

Impreſſus eſt liber duabus columnis in qvavis pagina cum ſignatura numerum qvaternionum indicante, ſed absqve cuſtode & numero paginarum: Argumenta capitum literis majoribus qvam textus diſtincta ſunt: cuilibet paginæ in fronte adjecta eſt litera iſta Alphabeti, cujus verba exponuntur. Opus ita terminatur: Hyr endyget ſyk Summa Johannis de ghetogen is uth dem hilligen Decrerh (*Decret*) boke dat allernutteſt is den luden to wetende tho örer ſele ſalicheit unde van Latine in dudeſch ghemaket is dorch einen hochlerden man broder Bartholt prediker ordes. Et infra: *Explicit Summa Johannis Translata de latino in vulgare, multum utilis pro habentibus curam animarum clericis ſimplicibus, nec non laycis, qui ſe informare poſſunt ex eodem in diverſis & variis caſibus & punctis Juris canonici ſubtiliſſimis occurrentibus. Impreſ-*

ſaque

ſaqve opulenta in civitate Magdeburgk per Mauriciu Brandis Anno Domini 1498. *Qniuto (Qvinto) ydus menſis octobris.*

Unicæ, qvam affert *Maittairius*, libri præſentis editioni germanicæ Auguſtanæ 1482. qvatuor alias itidem Auguſtanas & qvidem antiqviores addidit *Zapfius* in Annal. Typogr. Aug. ſc. annorum 1472, 1473 & 78. apud *Joh. Bæmlerum* & 1480. per *Anton. Sorg.*

Ad manum qvoqve eſt alia ejusdem libri editio, qvoad lingvam totamqve diſpoſitionem haud eqvidem multum differens ab iſta jam deſcripta: eſt tamen alia, typis majoribus & magis concinnis & charta candidiori & firmiori exſcripta: in fine vero folia nonnulla lacerata annum locumqve editionis indagare vetant. Literæ initiales rubro adſcriptæ ſunt colore. Incipit vero ita: Dyt ys de tafelle un dat regiſter auer dat bock ghenomet Suma Johannis dar me inne vindet woraf dyt bock leret na ordenynghe des a b c.

Sine

LIBRI SINE INDICIO ANNI, LOCI ET TYPOGRAPHI IMPRESSI.

XIII. GLOSSÆ SALOMONIS. Fol.

Lexicon hoc latinum usqvam typis vulgatum fuiſſe latuit *Jöcherum* 2ter Th. pag. 2000. Hambergerum Nachr. von Schriftſt. 3ter Th. pag. 625. *Fabricium* Bibliotheca med. & inf. Latin. ed. Manſi tom. IV. pag. 192. ut & autores *Hiſtoire literaire de la France* tom. V. pag. 400. Manu vero exaratum aſſervatur, teſte *Goldaſto* Scriptor. rerum Alamanicarum tom. I. pag. 145. S. Galli in monaſterio & Conſtantiæ in Bibliotheca cathedrali, ut & in Bibliotheca S. Germani Pariſienſis teſte *Du Cange* Gloſſ. med. & inf. Lat. edit. Bened. pag. XLI. in præfat.

Verus operis autor eſt *Iſo Magiſter*, Monachus Sanct-gallenſis ſeculo 9no celeberrimus & magni nominis, qvi diſcipulos habuit illuſtres illius ſeculi viros Notkerum, Ratpertum, Hartmannum, & Salomonem Abbatem, Sanctgallenſem & deniqve Conſtantien-

ſem

Digitized by Google

ſem Epiſcopum factum (q). Sub hujus vero *Salomonis* diſcipuli ſui, qvem præ cæteris amavit, nomine, *Iſo* edidit Lexicon hoc, de qvo habetur inſigne iſtud apud *Du Cange* loco nuper cit. teſtimonium. „Illud qvidem „ gloſſarium cæteris, qvæ, ſubſecuta ſunt, jure „ præferri debet, cum ex pravis illis ac ſemi„ barbaris vocabulis, qvæ ea induxere, vix „ habeat, præter ea qvæ ex gloſſis interdum „ aliqvot laudat; ſed ſynonyma complura, „ eaqve a probis ſcriptoribus repetita, con„ tineat.“

Excuſum eſt opus hoc, qvantavis auri ſumma pretioſius, in forma fol. majori, in qvavis pagina columnis duabus & lineis 55, in charta robuſta lato margine inſtructa, characteribus italicis parvis, tantum non ad venuſtatem Venetarum Jenſonii accedentibus. Habet punctum & duo puncta nec alia ſigna diſtinctionis: compendia literarum non admodum

(q) Hattone Archiepiſcopo Moguntino, ipſi propter animi acutiſſimum ſolertiam amiciſſimo, opitulante, refert *Goldaſtus* loc. cit. pag. 12.

dum intricata nec admodum multa: nec cuſtodes, nec ſignatura, nec ciphri numerum foliorum indicantes adſunt: Diphtongos non admittit: Literæ initiales, qvando nova incipit litera Alphabeti, floſculorum ornamentis ſunt inſignitæ. — Conſtat opus partibus duabus ſc. Lexico majori, & minori, qvod eſt qvaſi compendium prioris: lexicon majus conſtat foliis 238, in qvorum primi columna ſiniſtra extat: *Epiſtola prælibaticia in ſeqventis operis commendationem brevibus abſoluta incipit feliciter.* ex qva ſeqventia transſcribo: *Qvodſi feræ beſtiæ vocis etiam ſuæ funguntur commercio, per illud naturæ affectum mutuo cognoſcentes: nonne admiraculo ducendum, homines, qvibus natura datum eſt, ut ratione vigeant, eam ignorare lingvam, in qva a pueris ſtudii ſui tempora triverunt & beſtiis hac in parte ſe pati brutaliores. Ergo Salomon ille noſter ſecundus eccleſiæ Conſtantienſis Epiſcopus his frena cupiens imponere, qvid æger ab ægroto differat, eleganter, latine, aperte, plane, diſtincte & ordinate in hoc opere brevibus diſſeruit. Cui Gloſſæ non Catholicon, qvod eſt*

eſt univerſalis, ut Johanni Januenſi, eſt titulus, qvi gloriatur continere ſe omnia, cui pulchre a qvodam objicitur: præter utilia. Hoc idem omnis ſentit Italia (r)*; hoc canonum & legum ſcholares. Solis vero ignaris ſuum pannuciatum placet latinum, qvibus ut etiam eorum aliqvid exempli afferam, ita ſuus dicendi mos eſt: etſi ſolveret mihi collum, ego non poſſem id facere. Ecce Tulliana! ſed qvid Tulliana! verum aſinina elocutio. Ea propter ſi illuſtrium virorum ſcripta memoria repetas, facile intelliges ſumma hæc diligentia apud*

(r) Hoc idem ſentit *Eraſmus Rot.* vid. ejus Operum edit. Lugdun. 1703. tom. VI. „pag. 511. F. Deum immortalem! qvas „nænias adducit auctor Catholicon de hac „voce *Triſtegum.* O miſerum illud ſeculum! cum ex hujusmodi libris velut ex „adytis petebantur oracula litterarum.“ — Et rurſus tom. eodem pag. 1017. E. — „Qvanto inſulſius imo impudentius (qvam „Thomas Aqvinas) delirat ſuper hac voce „*in melotis* autor operis omnium indoctisſimi, qvod vocant Catholicon.“

apud eos obſervata, & ab his tibi imitandi veſtigia relicta (s).

Operi noſtro eximium parit valorem, qvod vocabula nonnulla, præſertim primitiva, cum explicantur, ſimul vertantur germanice; unde forſan larga meſſis, penitiori cognitioni lingvæ medii ævi germanicæ inſerviens, exſpectari poſſet: ulteriorem vero & doctiorem hoc poſtulat disqviſitionem; ſpeciminis cauſa nos qvædam, dum librum obiter pervolvimus, occurrentia prælibamus, addita ſimul verborum ſignificatione vernacula:

Agaſo	*Marſalch*	huic reſpond. noſtr.	Marſkalk.
Agonita	*Kempho*	. . .	Kiempe.
Amita	*Baſa*	. . .	Faſter.
Angvilla	*Aul*	. . . .	Aal.
Anſer	*Ganzo*	. . .	Gaas.
Antlia	*Churba*	. . .	Kurv.

Bardus-

(s) A Typographo vel Editore adjecta eſt præfatio hæc multo qvam opus ipſum recentior; Catholicon enim, cujus ſit mentio, in fine demum ſeculi XIII. prodiit.

Bardus-Carminum conditor.

Calx	*Chalch*	Kalk.
Cauſtica	*Zuntra*	Tønder.
Cippus	*Stoch*	Stok.
Corium	*Leder*	Læder.
Cor	*Herza*	Hierte.
Coqvo	*Chochen*	Kaage.
Cortex	*Rint*	Rind.
Fagus	*Puocha*	Bøg.
Fiſſa	*Geſpalten*	Splittet.
Forceps	*Zang*	Tang.
Galea	*Helm*	Hielm.
Gallus	*Han*	Hane.
Gallina	*Henne*	Hone.
Granum	*Chorn*	Korn.
Granarium	*Korenhus*	Kornhuus.
Humerus	*Achſel*	Axel.
Ignitabulum	*Luichta*	Lygte.
Padella	*Pfann*	Pande.
Pala	*Schufel*	Skovl.
Palus	*Pfal*	Pæl.
Pera	*Taſca*	Taſke.
Faſciculus	*Gibuntilo*	Bundt.
Peſſulum	*Schlos*	Slaae.

Textura .	*Gewepſt* .	Væv.
Faux .	*Guomo* . .	Vom.
Ficecula	*Snepha* . . .	Sneppe.
Feſtuca .	*Halm* . .	Halm.
Finio .	*Marcho* vel *Enton* .	merker, ynder.
Talus .	*Enchila* . .	Ankel.
Veru .	*Spiz* . .	Speð.
Uncinus .	*Haco* . . .	Hage.
Ulula .	*Nachteul* . .	Natugle.
Vivum argentum .	*Keckſilber* .	Qvægſølv.
Volvo .	*Vuelzo* . .	Vælter.

Ut vero de valore & indole operis tutius & certius ferat lector judicium, momenta præcipua qvorundam apponam articulorum: Vulnus *aporia, cura, angor, anxietas, dolus* (t) Vulnus & Ulcus *ita diſtingvitur, qvod vulnus ad animum refertur, ulcus vero ad corporis injuriam: item* Vulnus, *corporis plaga recens*, Ulcus *inveteratum vulnus. Item* Vulnus, *qvod ferro fit*, Ulcus *vero putredo ipſa.* —

Vulpes

(t) errat. Typogr. pro *dolor.*

VULPES *fraudulenta ſunt animalia quæ in foſſis vel ſpecubus ſe absſcondunt, unde & dominus ait: Vulpes foveas habent. Quæ cum apparuerint, nunqvam rectis itineribus ſed tortuoſis anfractibus currunt. Phyſici autem dicunt doloſam eſſe naturam animalis ejus ſupra modum. — Vulpis dicta qvaſi volupes, eſt enim volubilis pedibus. Vulpes, vulpecula, fuchſa.*

Inter vultum & faciem hoc intereſt: Factus (error. pro FACIES) *eſt naturalis oris habitus immotabilis.* VULTUS *vero pro rerum ac temporum qvalitate varius & commutabilis, & interdum affectione animi modo lætus modo triſtis.*

UXORES *vocatæ qvaſi unxiores: moris enim erat antiqvitus ut nubentes puellæ ſimul venirent ad limen mariti, & poſtes anteqvam ingrederentur, ornarentur laneis vittis & oleo ungerentur.* — UXOR, *matrona, conjunx.*

IRA & IRACUNDIA *ita diſtingvitur: Ira præſens eſt & ex cauſa naſcitur, iracundia autem vitium naturale & perpetuum eſt. Ergo iratus pro tempore concitatur, iracundus autem frequenter iraſcitur & ad levem ſermonis auram, qvaſi a vento folium, commovetur. — Ira eſt repentina animi commotio, odium eſt inveterata ira, qvæ ab ira generatur.*

Ad vocem *gens* poſtqvam ex Moſe & Joſepho qvædam de migratione gentium attulit: *vix homines doctiſſimi antiqviſſimas hiſtorias perſcrutantes nec omnium ſed aliqvarum gentium nomina & loca potuerunt reperire. — In Romanos graves, græcos leves, Afros verſipelles, Gallos natura feroces atqve acriores videmus qvod natura climatum facit. Qvibusdam autem nationibus ſua cuiqve veſtis eſt propria: ut Parthis ſarabaræ, Gallis linnæ, Germanis renones, Hiſpanis ſtringes. — Nonnullæ etiam gentes non ſolum in veſtibus ſed & in corporibus aliqva ſibi propria qvaſi inſignia vendicant: ut videamus cirros Germano-*

manorum, *granas* (u) *&* *cinnabar Gothorum*, *ſtigmata Britanniorum*.

Lexicon minus conſtat foliis 48 eodem, qvo majus, modo impreſſum ſimiliterqve titulo & indicio autoris, typographi, anni & loci impreſſionis deſtitutum.

XIV. Vincentii Bellovacensis Opuscula. Fol.

Typis Gothicis absqve ſignatura, cuſtode, numero paginarum, literis initialibus & diphtongis exſcriptus eſt liber hic, qvi ſigna diſtinctionis habet punctum & colon, freqventibusqve ſcatet abbreviaturis. In qvavis pagina deprehenduntur lineæ 40.

In foliis 33. legitur primum *Vincentii Tractatus de morali Principis inſtitutione*, qvem

C 4

(u) *Iſidorus* Orig. lib. XIX. cap. 23. ex qvo Noſter ſua compilavit, habet *granos*, forſan ex noſtro emendandus. Conf. *Du Cange* Gloſſarium ad has voces.

qvem qvidem typis excuſum eſſe ignotum reperio *Jöchero*, &, qvem ille ſecutus eſt, *Echardo* Scriptor. ordinis Prædicator. Paris 1719. pag. 239. qvi ambo opuſculum hoc tantum exſtare manuſcriptum aſſeverant. Ex codice qvodam manu exarato in Anglia aſſervato prologum affert Echard l. cit. — ſic incipit: „ Cariſſimis ac religioſiſſimis in Chriſto viris „ & illuſtriſſimis Dominis omni honore ac re- „ verentia dignis principibus Ludovico Dei „ gratia Regi Franciæ ac Theobaldo ejusdem „ favente clementia Regi Navarræ & comiti „ Campaniæ; frater Vincentius Bellvacenſis „ de ordine Prædicatorum ſalutem in omnium „ Salvatore.“ Loco autem vocis *Cariſſimis* in libro noſtro legitur *Clariſſimis* — qvod aptius eſſe nemo non vidit. Sic infra Mſtum male habet *conſolariis*, impreſſus liber vero *conſiliariis:* qvod habet *Echardus: qvia videlicet poſtulatio veſtra per venerabilem patrem noſtrum fratrem Umbertum totius ordinis rectorem atqve magiſtrum mihi innotuit;* in impreſſo codice legitur: *qvæ poſtulatio*, qvod melius eſſe docet contextus.

Hujus

Hujus tractatus capitula 28 numerat *Echardus*, in noſtro vero tantum habentur 27. Capitulum primum ſic in noſtro codice incipit: *Princeps dicitur qvaſi primum caput vel primum capiens ſive primatum, Qvi utiqve locum non habuit in hominibus a principio naturæ bene inſtitutæ ſed increſcente malitia ortum habuit ab infidelium ambitione, cum enim omnes naturâ eſſent pares Nimroth de ſtirpe Cham primus regimen ſupra homines ſibi uſurpavit.* In folii trigeſimi qvarti parte anteriore: *Incipit prologus libri ſecundi de nobilium puererum inſtitutione.* Prologus complectitur libri dedicationem Reginæ Franciæ Margaretæ. Hic tractatus typis excuſus eſt in collectione opuſculorum Vincentii per *Johannem de Ammerbach* pocurata Baſileæ 1481. (x) Poſt folia 69 incipit *Prologus in librum tertium de conſolationibus ſpecialibus ſuper morte filii:* in Collectione Amerbachiana vocatur „Tractatus valde, conſolatorius pro „ morte amici,“ & in qvodam mſto codice apud *Echardum* „Epiſtola Conſolatoria Vin-

 centii

(x) Eſt etiam hæc editio in Bibliotheca Reg.

„ centii Belvacenſis ad Regem Francorum Lu„ dovicum ſuper morte Ludovici primogeniti „ ſui.“ Folii qvadrageſimi tertii pagina poſtrema opus clauditur tali ſubſcriptione: *Vincentii Belvacenſis ordinis Prædicatorum religioſiſſimi profeſſoris de liberali Ingenuorum inſtitutione pariter & educatione liber finit feliciter: infra — Hic eſt ille Vincentius memorandus Hiſtoricus, moralis pariter & naturalis cognitor diſciplinæ, univerſæ etiam doctrinæ accuratus fidelisqve diffuſor: qvibus de rebus ſcripſerit bis bina volumina, qvæ ob nudam aptamqve veritatem, qvam præferunt* Specula *nuncupentur: Hic propter ſingularem induſtriam & exqviſitum ingenium Ludovico regi Franciæ & Theobaldo Navarræ regi additus familiariter, eorum oratu hunc ipſum, qvi in manibus eſt, librum edidit tam divinarum qvam ſecularium literarum generoſas texens ſententias inſtituto operi accomodatas.*

— — *Imitatus apes, qvæ vero ſereno*
Floribus inſidunt variis, & candida circum
Lilia

Lilia funduntur, tum cum liqventia mella
Stipant & dulci diſtendunt nectare cellas.

Editionem hanc ſeculo XV. adſcribendam eſſe nullum eſt dubium; locum vero impresſionis, artificemqve, ex cujus exiit prelo, conjectura aſſeqvi perdifficile videtur: figura characterum aliisqve indiciis adductus b. *Temlerus*, vir in hoc ſtudiorum genere verſatiſſimus & theſauri primorum Impreſſorum haud contemnendi ipſe poſſeſſor, credidit impreſſum eſſe opus hoc (y) Roſtockii per *fratres Presbyteros & Clericos Congregationis viridis horti ad ſanctum Michaelem*, ut ſonat ſubſcriptio Lactantii per ipſos excuſi anno 1476. & qvi in fine Sermonum Bernhardi Clarevallenſis ibidem 1481. (z) editorum *fratres communis vitæ ad ſanctum Michaelem* vocantur, qvorum officina typographica etiam viguit initio ſeculi XVI. vid. Catalog. Bibliothecæ Temleria-

(y) Qvod morte ejus præmatura in Regiam migravit Bibliothecam.

(z) Hujus editionis ut & Lactantii exemplar aſſervat Biblioth. Reg.

lerianæ pag. 3. it. Etwas von gelehrten Roſtockiſchen Sachen 1740. pag. 533. & ſeqq.

XV. Vocabularium Latino-Græcum. Octavo.

Habentur in qvavis pagina vocabula latina, ordine alphabetico a ſiniſtra, & græca a dextra: neqve folia neqve paginæ in parte ſuperiori numerantur, nulli cuſtodes, nullus titulus nec litera initialis: charta non admodum candida: characteres latini bonæ notæ, græciqve grandiores: in epiſtola latina præfixa habentur punctum, colon & ſignum interrogationis ut & diphtongus *æ*. Signaturæ exprimuntur literis romanis majoribus, interdum etiam minuſculis; ſub extrema linea paginæ poſitæ ſunt, ſi *Xi* exceperis, qvod ad extremæ lineæ latus reperitnr.

Qvando litera nova incipit Alphabeti plerumqve ſed non ſemper in area majori vacua expreſſus eſt character romanus minor, qvo inſcius Miniator in litera adpingenda minus erraret.

Libro

Libro præfixa eſt epiſtola: *Bonus Accurſius piſanus clariſſimo viro Antonio braccello juriſconſulto primario ac ducali ſenatori ſalutem plurimam dicit.* In epiſtola hac dedicatoria autor vocabularii nominatur *Johannes* Monachus Carmelitanus, qvi cognomine *Craſton* v. *Creſton* dictus Placentiæ originem debet, cujusqve merita in literas græcas latinasqve pluribus deſcripta legas in *Joſ. Ant. Saſſi* Hiſtor. litterario-typographica *Phil. Argelati* Bibliothecæ Scriptorum Mediolanenſium præmiſſa pag. CLXVIII. & apud *Maittairium* Annal. typogr. tom. I. ed. 2. pag. 42.

Dedicatio *Boni Accurſii* (a) legitur apud *Saſſium* libro cit. pag. DXLV. non vero ſatis accurata eſt ſeqvens *Saſſi* annotatio: „qvandoqve latinis vocibus in græca columna ſuum non „reſpondet vocabulum, & vacua relinqvitur „area — ex ſedula obſervatione deprehendi „in iis tantum omitti, qvæ eodem cum ſuperiori voce nomine concordant ut *accubatio*, „*accu-*

(a) Aliàs *Buonacorſi* vid. *Denis* Merkwürd. der Gar. Bibliothek pag. 96.

„ *accubitus*, ſoli enim primæ voci græcum vo-
„ cabulum *κατάκλισις* opponitur, qvo etiam
„ ſecunda ſignificatur: “ in cæteris qvidem convenit; voci vero latinæ *callide* nullum eſt, qvod reſpondere poſſet, vocabulum græcum, nec proxime antecedenti ſignificari poteſt; præcedit enim *calide* græce *θηρμῶς*.

Maittairius nullam hujus libri editionem habet antiqviorem 1497, qvo anno impreſſus eſt liber hic *Regii* in forma 4ta. Annal. typgr. tom. I. edit. 2. pag. 637. Noſtram vero editionem nullus vidit Bibliographorum, niſi ſolus *Saſſi* l. cit. pag. DCXII & DXLIV, qvi tamen exemplar non integrum ſed poſtremis paginis ſpoliatum recenſet reſervatum in Bibliotheca *S. J. Braydenſi.*

Poſt vocem ultimam *uxorius* græce *γυναικοφίλης* legitur *Finis τελος* absqve ulla denominatione anni aut Tygographi, qvos in calce, qvo ſuum carebat exemplar, deſcriptos eſſe opinatus eſt ſæpius laudatus *Saſſius* l. cit. prodiit vero poſt 1480 eodem typorum ge-

genere, qvo exſcriptum eſt Pſalterium Græco-Latinum Noſtri Joh. Creſtoni *Mediolanenſe* anni 1481. (b)

XVI.

Vocabulario ſub No. præcedenti deſcripto adhæret, omniqve absqve præfamine aut titulo incipit SAXOLI PRATENSIS VIRI DOCTISSIMI DE ACCENTIBUS AC DIPHTOGIS ET FORMATIONE PRÆTERITORUM GRÆCORUM.

Abſolvitur hic libellus foliis 6 in 8vo absqve ſignatura, cuſtode, aut numero foliorum: typi vero tam græci qvam latini iidem plane ſunt cum iſtis Vocabuliſtæ. — De Temporibus verborum diſſerit ſeqventia. *Tempus eſt omne diviſum in partes tris. in* ἐνεστως, i. e. *præſens.* παρεληλυθῶς i. e. *præteritum &* μελλων i. e. *futurum. pteritum rurſum quadrifaria dividitur in* παρατατικὸν i. e. *imperfectum.* παρακείμενον i. e. *perfectum.* ὑπερσυντέλικον. *plus-*

(b) Hocce etiam rariſſimo Pſalterio optime conſervato ſuperbit Bibliotheca Reg.

pluſqvam perfectum: & ἀοριστον. indefinitum — indefinitum eſt hoc qvod pro perfecto & pluſqvam perfecto poni poteſt: ut ἐγραψά σοι tibi νῦν nunc. ἐγραψα σοι. παλαι. i. e. *diu. non autem poſſumus dicere γεγραφα σοι πάλαι nec ἐγεγράφειν σοι νυν.*

Sine indicio anni aut loci impreſſionis clauditur ſeqventi obſervatione: *Metoligon mellon* i. e. *paulo poſt futurum qvod atticorum proprie eſt: a meſo futuro comodiſſime deducitur: augumento paracimeni ſui præpoſito: ut τύψομαι τετύψομαι. qvod qvidem augumentum in omnibus modis etiam in participio ſicut & paracimenus ſervat.*

Scriptorem hunc ejusqve opuſculum apud *Jöcherum* atqve *Argelatem* fruſtra qvæſivi: extat vero ejus libellus ſive epiſtola de præceptoris ſui *Victorini Feltrenſis* doctrina & moribus in *Martene & Durand* Collectione veter. ſcriptor. & monum. tom. III. pag. 843. & plura de ipſo ejusqve miritis in literas græcas refert *Ang. Mar. Qvirinus* de optimorum Scriptor. editionibus edit. *Schelhornii* pag. 157.

XVII.

XVII.

Leonis Papæ Sermones. Fol.

Editionis hujus antiqviſſimæ *Maittairio* ignotæ duo Bibl. Regia offert exemplaria nota anni loci & typographi deſtituta; prodiit ante 1470. & ſine dubio Romæ per *Uldaricum Hahn.* (c)

Primum folium occupat operis dedicatio ſc. *Johannis Andreæ epiſcopi alerienſis ad ſummum pontificem paulum ſecundum venetum epiſtola in laudem ipſius ſancti leonis pape*, qvæ tota legitur & extricatur apud *Quirinum* l. cit. pag. 133. qvi duo etiam hujus rariſſimæ editionis exemplaria ad manum habuit: duobus vero in locis hæc epiſtola diſcrepat a noſtris exemplaribus; codices noſtri legunt: *Eſt leo certe eccleſiaſtice dictionis tullius. theologie homerus. racionum fidei* (hic Qvirinus male legit fides) *ariſtotiles & ut omnia unico abſolvam*

D verbo

(c) v. *Engels* Bibliotheca Selectiſſima pag. 89. & *Strobels* Miſcellaneen litterariſchen Inhalts pag. 12.

verbo petrus in potiſico throno paulus in pulpito chriſtiano — de qvo a me magis illum ſtupente qvam laudante id ſolum accipi dictum velim amari facile leonem poſſe pro merito nunqvam pdicari licere. (hic Qvirinus ante vocem *prædicari* inſerit ſynonymum *laudari.*)

Poſt epiſtolam — *Seqvuntur rubrice tocius operis per ordinem* in foliis duobus. Deinde — *liber ſermonum ſancti leonis primi pape doctoris floridiſſimi ac eloqventiſſimi incipit feliciter.* — Sermo primus *de ordinacione ſua in pontificem.* Ultimus ſermo eſt *contra enticem hereticum;* & in fine concluſio operis ita: *Expliciunt ſermones leonis pape.*

Conſtat opus totum foliis CLII, exſcriptum typis gothicis, duabus literis interdum combinatis, absqve literis initialibus, cuſtode, ſignatura & numero paginarum: loco diphtongorum *æ* & *œ* adhibitum eſt *e* ſimplex, ut patet ex allatis ſigna diſtinctionis habet punctum & colon. *Paſchaſius Quesnellus*, qvi Lutetiæ 1675. Lugduniqve 1700. opera edi-

Leo-

dit *Leonis Magni*, nullam qvidem cognovit edinem Sermonum Leonis ante Venetam 1485, qvæ tamen eſt ſeptima: qvatuor enim illa Veneta vetuſtiores recenſet *Maittairius* tom. V. pars poſtr. pag. 12. aliam æqve ac noſtram Maittairio incognitam deſcribit *Denis* Merkwürdigkeit. pag. 194.

XVIII.

Eusebii Præparatio Evangelica.

Folio.

Inter multa *Euſebii Pamphili Cæſarienſis* ſcripta judicio Eruditorum eminet Προπαρασκευὴ Εὐαγγελικὴ, opus nobiliſſimum & auro contra non carum a *Sam. Basnage* appellatum: operis igitur latina verſio *Georgii Trapezuntii*, Papæ *Nicolao V.* inſcripta, qvamvis manca & confuſa, ſub incunabula artis typopraphicæ ſæpius prodiit.

Nec apud *Maittairium* nec apud alios, qvos evolvi, monumentorum typographicorum deſcriptores injecta eſt mentio noſtræ

 edi-

editionis, qvæ indicio anni, lociqve impreſſionis & nominis Typographi caret. — Characteres ſunt Gothicæ formæ; non raro unus typus binas ternasve literas junctim complectitur; ſingulæ paginæ in binas columnas dividuntur; folia ipſa non ſignata neqve numeris neqve literis; cuſtodes nulli; ex interpunctionibus punctum, colon & ſignum interrogationis; literæ initiales penicillo additæ; ita ut infantia artis & operarum ruditas undiqve appareat.

Primum operis folium continet *Georgii Trapezuntii* ad *Nicolaum V. Pont. Max.* Præfationem, qvæ in omnibus conveniens cum noſtra etiam reperitur in editione operum *Euſebii* latina *Baſil.* apud *Henricum Petri* A. 1549. Ita vero incipit Præf. *Euſebium Pamphili de evangelica preparacione latinum ex greco beatiſſime pater juſſu tuo effeci &c.* In operis ipſius initio occurrit hic error *criſtianiſſimus* pro *Chriſtianismus*. Concluſio operis hæc habet: *Euſebius Pamphili de evangelica preparacione ex greco in latinum translatus Explicit feliciter.*

XIX.

XIX.

Geſta Romanorum. Fol.

Absqve titulo ſic in fronte libri: *Incipiut hyſtorie notabiles collecte ex geſtis romanoru & quibusda aliis libris cu applicacionibus eorundem.*

Operis editio prima apud *Maittairium* & *De Bure* eſt Goudæ 1480; noſtra vero illos latuit, qvam goudana antiqviorem eſſe recte cenſuit *Gatterer* Algem. Hiſtor. Bibliothek 7ter Band pag. 142.

Caret opus cuſtode, ſignaturis, numeris paginarum, literis initialibus & diphtongis; habet punctum tantum, & notas diaireſios in fine linearum interdum duas lineolas ſæpius unam; loco puncti literæ *i* ſuperimponendi adhibet lineolam brevem transverſam; *mihi* & *qvæſtio* legitur *michi, qveſcio, redempcio* & ſic in cæteris; exſcriptum eſt in charta lævigata, columnis duabus in utraqve pagina typis minoribus gothicis, qvos non fuſos ſed

ſculptos eſſe judicatur Allgem. hiſtor. Biblio-theſ. loc. cit. Folia numerando deprehendi eſſe CXVIII, in ultimo vero folio pagina tantum prior impreſſa eſt, qvæ nullam aliam operis præbet concluſionem qvam *Et ſic eſt finis*.

In narratione de *Marco Curtio*, qvi abyſſo Romæ in foro apertæ ſe præcipitem eqvo dedit ex oraculi reſponſo, in qva qvidem heros vocatur *Marcus Annilius*, extat hic error typographicus — *Et ſtatim terra terra ſe clauſit;* & in moraliſacione ſuper hiſtoriam *aute triſti nativitate* pro *ante*.

XX. a.

Dyalogus Salomonis et Marcolfi.

Qvarto.

Conſtat foliis 12, caret reclamantibus & ciphris numerum paginarum indicantibus; forma characterum gothica rudior eſt, cum figuris inconcinnis & abbreviaturis freqventibus. In fine: *explicit Dyalogus Salomonis & Marcolfi*.

colſi. Infra manus coætanea ſcripſit 1483. (d) Verſionem germanicam editam Auguſt Vindel. 1490. in 4to. recenſet *Zapf.* Annal. typogr. Auguſt. pag. 35.

XX. b.

Aur. Augustini libri XV. de Trinitate. Fol.

Editio hæc Anonyma deſcribitur a *Denis* Merkwürdigkeiten pap. 36; plurimis Bibliographis ipſiqve *Maittairio*, qvi nullam 1489 antiqviorem admittit, incognita, nec illam contulere Monachi ordinis *Benedictini* operum Auguſtini editores, variarum qvagropter lectionum ſpecimen attulit *Denis.*

In deſcriptione doctiſſimi hujus viri, alias ad amuſſim exacta, minus hoc accurate videtur „illam abbreviaturis bene multis ſcatere“: e contrario lectu eſt facillima paucis one-

(d) Editio noſtra itaqve ſine omni dubio eadem, qvæ in Biblioth. *Uffenbach.* tom. II. append. II. pag. 28. occurrit, & circa annum 1482. evulgata eſſe dicitur.

onerata vocum compendiis v. c. *Incipiunt capitula libri primi de trinitate, de triplici cauſa erroris falſa de Deo opinantium, ordo diſputandi de trinitate divina. De diverſo juditio legentium & capacitate diſſimili. Que eſſe ppria divine trjnitatis ſenſeriut catholici tractatores.*

In fronte codicis noſtri manu vetuſta ſcriptum eſt: *liber eccleſiæ Haderslebenſis.*

Observationes Miscellæ.

1473.

Adhunc annum recenſet *Maittairius* Annal. tom. I. edit. 2. *Alvarum Pelagium de Planctu Eccleſiæ*; qvod opus fol. max. impreſſum per *Johannem Zeiner de Rutlingen* non 1473 ſed 1474. prodiiſſe indicat *Veith* Diatribe de orig. artis typogr. præfixa *Zapfii* Ann. typogr. Auguſt. pag. 14.

Opus ſplendidum & rariſſimum etiam eſt in Bibliotheca Regia, & ſubſcriptionem

l. cit.

l. cit. allatam habet, excepto qvod ſphalma typograph. *planetu* pro *planctu* non admittit.

1476.

F. Conradi de Halberstadt O. P. Reſponſorium Curioſorum in Fol. Lubecæ 1476. typis excuſum deſcripſit *Denis* Merkwürd. der Gar. Bibl. p. 58. Hoc opus, de qvo ubiqve altum eſſe ſilentium teſtatur *Denis*, extabat in *Bibliotheca Danneſchioldiana* vide Catal. p. 129. male vero ibi inter libros magnitudinis 4tæ ponitur, eodem ſcilicet, qvo Phiſinomia Regia, (de qva ſupra) involucro ligatum. Reperio in Catalogo Bibl. Danneſchiold. in qvo pretium & nomina emtorum adſcripta, hæc duo rariſſima opera in publica librorum Danneſchioldianorum diſtractione ceciſſe Ill. *Grammio* pretio 32. ſolidorum, qvo vero deinde migrarunt, mihi nondum liqvet.

1479.

1479.

Joh. Marchesini *Mamotrectum ſeu Expoſitiones & correctiones vocabulorum ſuper totam Bibliam* hocce anno Venetiis charactere parvo gothico abbreviato excuſas per *Nicolaum Jenſon* gallicum in forma 4ta. recenſet. *Denis* Merkwürdigk. pag. 78. Extat qvoqve hæc editio in Bibl. Reg. Contendit vero *Denis* l. cit. ut & Bücherkunde 1ſter Theil pag. 112. hanc editionem ignotam eſſe Maittairio, ſed *Maittairius* illam recenſet Annal. typogr. tom. I. edit. nova pap 396. — Annalium vero tomo V. pag. 47. eſt merus error typographicus in ciphris.

1483.

An etiam extet anni 1483. Noribergenſis editio *Catholici Johannis de Janua* in dubium vocavit *Denis* Merkwürd. pag. 203. Cuſtodit Bibl. Reg. hujus anni exemplar in forma fol. cha-